
MONOGRAFIE PRAWNICZE

ODPOWIEDZIALNOŚĆ
ODSZKODOWAWCZA
PRACODAWCY

MAŁGORZATA BARZYCKA-BANASZCZYK

Wydawnictwo C.H.Beck

MONOGRAFIE PRAWNICZE

MAŁGORZATA BARZYCKA-BANASZCZYK • ODPOWIEDZIALNOŚĆ
ODSZKODOWAWCZA PRACODAWCY

Polecamy inne nasze publikacje z zakresu prawa pracy:

A. Gacka-Asiewicz

**PRAWO PRACY I UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH
W PIGUŁCE, wyd. 4**

Prawo w pigułce

A. Sobczyk

**PRAWO PRACY W ŚWIETLE KONSTYTUCJI RP. TOM I. TEORIA
PUBLICZNEGO I PRYWATNEGO INDYWIDUALNEGO
PRAWA PRACY**

Monografie Prawnicze

A.M. Świątkowski

**MIĘDZYNARODOWE PRAWO PRACY. TOM I.
MIĘDZYNARODOWE PUBLICZNE PRAWO PRACY
– STANDARDY MIĘDZYNARODOWE. WOLUMEN 3**

Studia Prawnicze

P. Nowik, E. Wronikowska

ZBIOROWE PRAWO PRACY

Skrypty Becka

L. Florek

PRAWO PRACY, wyd. 18

Podręczniki Prawnicze

Legalis
System Informacji Prawnej

www.ksiegarnia.beck.pl

ODPOWIEDZIALNOŚĆ
ODSZKODOWAWCZA
PRACODAWCY

MAŁGORZATA BARZYCKA-BANASZCZYK

WYDAWNICTWO C.H.BECK
WARSZAWA 2017

Wydawca: Aneta Flisek

© **Wydawnictwo C.H.Beck 2017**

Wydawnictwo C.H.Beck Sp. z o.o.
ul. Bonifraterska 17, 00-203 Warszawa

Skład i łamanie: Wydawnictwo C.H.Beck
Druk i oprawa: Elpil, Siedlce

ISBN 978-83-255-9640-8

ISBN e-book 978-83-255-9641-4

Spis treści

Wstęp	XI
Wykaz skrótów	XVII
Wykaz literatury	XXI
Rozdział I. Polskie prawo pracy w ujęciu historycznym	1
§ 1. Uwagi ogólne	1
§ 2. Prawo pracy na ziemiach polskich w okresie zaborów	3
§ 3. Prawo pracy w okresie II Rzeczypospolitej Polskiej	4
§ 4. Polskie prawo pracy po II wojnie światowej	5
Rozdział II. Odpowiedzialność odszkodowawcza w prawie pracy	9
§ 1. Uwagi ogólne dotyczące odpowiedzialności	9
§ 2. Odpowiedzialność cywilna, w tym odpowiedzialność odszkodowawcza	11
§ 3. O odpowiedzialności odszkodowawczej w prawie pracy w ogólności	14
§ 4. Przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej	17
I. Szkoda	17
II. Zdarzenie, z którym ustawa łączy obowiązek odszkodowawczy	23
III. Związek przyczynowy	26
§ 5. Zbieg roszczeń odszkodowawczych <i>ex contractu</i> i <i>ex delicto</i> w prawie pracy	31
§ 6. Funkcje odpowiedzialności odszkodowawczej	33
Rozdział III. Odszkodowanie z tytułu niewykonania obowiązku wynikającego z przedwstępnej umowy o pracę	37
§ 1. Uwagi ogólne	37
§ 2. Zobowiązania wynikające z umowy przedwstępnej	41
I. Obowiązek zawarcia umowy przyrzeczonej	41
II. Obowiązek odszkodowawczy	43
1. Zakres obowiązku odszkodowawczego	43
2. Przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej	46
3. Granice odpowiedzialności odszkodowawczej przyrzekającego zatrudnienie	47

§ 3. Przedawnienie roszczeń	54
§ 4. Charakter spraw i roszczeń z tytułu zawarcia przedwstępnej umowy o pracę	54
Rozdział IV. Odpowiedzialność odszkodowawcza pracodawcy z tytułu naruszenia zasad równego traktowania oraz dyskryminacji w zatrudnieniu	57
§ 1. Uwagi wstępne	57
§ 2. Zakres przedmiotowy regulacji zawartej w art. 18 ^{3d} KP	60
§ 3. Zakres podmiotowy odpowiedzialności z art. 18 ^{3d} KP	64
§ 4. Przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej pracodawcy z tytułu nierównego traktowania i dyskryminacji	67
§ 5. Charakter i zakres odszkodowania z art. 18 ^{3d} KP	71
§ 6. Ciężar dowodu	78
§ 7. Naruszenie zasady równego traktowania w zatrudnieniu a przepisy karne	81
§ 8. Odpowiedzialność pracodawcy w przypadku dyskryminacji przyjmującej postać molestowania lub molestowania seksualnego ..	83
I. Uwagi ogólne	83
II. Podstawy i zakres odpowiedzialności z tytułu molestowania i molestowania seksualnego	85
Rozdział V. Odpowiedzialność odszkodowawcza pracodawcy z tytułu mobbingu	89
§ 1. Uwagi ogólne	89
§ 2. Zadośćuczynienie z art. 94 ³ § 3 KP	91
§ 3. Odszkodowanie w razie rozwiązania stosunku pracy z powodu mobbingu	104
Rozdział VI. Odpowiedzialność pracodawcy za wadliwe wypowiedzenie umowy o pracę	111
§ 1. Uwagi wstępne	111
§ 2. Uprawnienia pracownika w razie wadliwego rozwiązania przez pracodawcę umowy o pracę za wypowiedzeniem	117
§ 3. Przesłanki zasądzenia świadczeń kompensacyjnych na podstawie Kodeksu pracy	127
§ 4. Świadczenia kompensacyjne z tytułu bezprawnego wypowiedzenia umowy o pracę	132
I. Wynagrodzenie po przywróceniu do pracy jako swoiste odszkodowanie	132
II. Odszkodowanie za niezgodne z prawem wypowiedzenie umowy o pracę	138

§ 5. Dopuszczalność zasądzenia odszkodowania uzupełniającego na podstawie przepisów Kodeksu cywilnego w przypadku bezprawnego wypowiedzenia umowy o pracę	146
§ 6. Charakter i funkcje świadczeń pracodawcy z tytułu wadliwego wypowiedzenia umowy o pracę	158
Rozdział VII. Odpowiedzialność pracodawcy za wadliwe rozwiązanie umowy o pracę bez wypowiedzenia	163
§ 1. Uwagi ogólne	163
§ 2. Uprawnienia pracownika w razie niezgodnego z prawem rozwiązania przez pracodawcę umowy o pracę bez wypowiedzenia	174
§ 3. Przesłanki zasądzenia świadczeń kompensacyjnych z tytułu niezgodnego z prawem rozwiązania umowy o pracę bez wypowiedzenia	177
§ 4. Świadczenia kompensacyjne w razie bezprawnego rozwiązania umowy bez wypowiedzenia	181
I. Wynagrodzenie po przywróceniu do pracy jako swoiste odszkodowanie	181
II. Odszkodowanie za niezgodne z prawem rozwiązanie umowy o pracę bez wypowiedzenia	186
§ 5. Możliwość dochodzenia uzupełniających roszczeń odszkodowawczych w oparciu o przepisy Kodeksu cywilnego	191
§ 6. Odszkodowanie w razie zbiegu wypowiedzenia przez pracodawcę umowy o pracę oraz jej rozwiązania w trybie natychmiastowym	198
§ 7. Odszkodowanie dla pracownika w razie rozwiązania przez niego umowy o pracę bez wypowiedzenia	201
Rozdział VIII. Odpowiedzialność pracodawcy za dokumentację pracowniczą	209
§ 1. Odpowiedzialność odszkodowawcza pracodawcy w związku z niewydaniem lub wydaniem niewłaściwego świadectwa pracy	209
I. Charakter prawny świadectwa pracy	209
II. Zasady dotyczące treści oraz sposobu wydawania pracownikowi świadectwa pracy	212
III. Odpowiedzialność odszkodowawcza pracodawcy wobec pracownika na podstawie art. 99 KP	219
IV. Możliwość dochodzenia przez pracownika odszkodowania od pracodawcy za szkody wynikające z niewydania bądź wydania wadliwego świadectwa pracy na podstawie przepisów Kodeksu cywilnego	226

V. Wpływ zachowania się pracownika na zakres odpowiedzialności odszkodowawczej pracodawcy z tytułu szkód wynikłych z niewydania lub wydania niewłaściwego świadectwa pracy	233
VI. Przedawnienie cywilnoprawnych roszczeń odszkodowawczych pracownika z tytułu naprawienia szkody wynikłej z niewydania lub wydania niewłaściwego świadectwa pracy	234
§ 2. Odpowiedzialność odszkodowawcza pracodawcy za prawdziwość zgromadzonej dokumentacji pracowniczej	236
Rozdział IX. Odszkodowawcza odpowiedzialność pracodawcy za wypadki przy pracy i choroby zawodowe, parazawodowe – z wyłączeniem odpowiedzialności za mienie pracownika	243
§ 1. Ewolucja rozwiązań prawnych w zakresie odpowiedzialności pracodawcy za wypadek przy pracy i chorobę zawodową	243
§ 2. Aktualny stan prawny w zakresie odpowiedzialności pracodawcy za wypadek przy pracy i chorobę zawodową oraz parazawodową	251
I. Uwagi wstępne	251
II. Wyjaśnienie podstawowych pojęć (wypadek przy pracy, choroba zawodowa, choroba parazawodowa)	253
§ 3. Uzupelniająca odpowiedzialność pracodawcy za wypadki przy pracy i choroby zawodowe w aktualnym stanie prawnym	257
I. Podstawy uzupełniającej odpowiedzialności pracodawcy oraz katalog świadczeń odszkodowawczych	271
II. Rodzaje uzupełniających roszczeń odszkodowawczych dochodzonych od pracodawcy	276
Rozdział X. Odpowiedzialność odszkodowawcza pracodawcy z tytułu szkody w mieniu pracownika	285
§ 1. Odpowiedzialność odszkodowawcza pracodawcy za uszkodzone lub zniszczone rzeczy pracownika	285
§ 2. Odszkodowanie za przedmioty zniszczone lub utracone wskutek wypadku przy pracy	290
Rozdział XI. Odpowiedzialność odszkodowawcza pracodawcy z tytułu umowy o zakazie konkurencji	303
§ 1. Uwagi wstępne	303

Spis treści

§ 2. Podstawa i przesłanki roszczeń odszkodowawczych pracownika w razie ustanowienia zakazu konkurencji w trakcie trwania stosunku pracy oraz po jego ustaniu	309
§ 3. Odszkodowanie z tytułu umowy o zakazie konkurencji	316
I. Odszkodowanie z tytułu umowy o zakazie konkurencji zawartej na czas trwania stosunku pracy	316
II. Odszkodowanie z tytułu umowy o zakazie konkurencji (klauzuli konkurencyjnej) zawartej na czas po ustaniu stosunku pracy	318
Zakończenie	349

Wstęp

Celem niniejszej książki jest kompleksowe omówienie przypadków odpowiedzialności odszkodowawczej pracodawcy wobec pracownika. W tym celu analizie poddane zostaną kodeksowe i pozakodeksowe przepisy prawa pracy regulujące sferę tzw. indywidualnego prawa pracy (prawa stosunku pracy)¹. Dlatego też przed przystąpieniem do analizy poszczególnych przypadków odpowiedzialności odszkodowawczej pracodawcy wobec pracownika zostaną przedstawione zagadnienia ogólne dotyczące stosunku pracy, jego charakteru i poszczególnych elementów. Tylko wówczas bowiem można w należyty sposób nadać treść pojęciu „odpowiedzialności odszkodowawczej” w prawie pracy, która co prawda nie budzi jakichś szczególnych kontrowersji, ale nigdy nie została w sposób całościowy omówiona, dla konsekwentnego zastosowania reguł omawianej instytucji w ramach stosunków pracy.

Jak każdy stosunek prawny stosunek pracy to stosunek społeczny regulowany przepisami prawa. W indywidualnym prawie pracy stosunek pracy to stosunek o charakterze dwustronnym. Nie wchodząc w tym miejscu w szczegółowe analizy tej normatywnej uregulowanej relacji społecznej stwierdzić należy, że jak w każdym stosunku prawnym, tak i w stosunku pracy wyróżnić należy jego elementy, którymi są: podmioty, przedmiot i treść. Podmiotami omawianego stosunku są pracodawca i pracownik, który jest zawsze osobą fizyczną. Jego treść stanowią uprawnienia jednego podmiotu skorelowane z obowiązkami drugiego podmiotu. Przedmiotem jest określone zachowanie się obowiązanego, którego spełnienia może domagać się uprawniony. Owo zachowanie się, które w podstawowym modelu stosunku prawnego może polegać na działaniu lub zaniechaniu, w stosunku pracy w zasadzie sprowadza się do czynnych zachowań się

¹ O indywidualnym prawie pracy piszę w znaczeniu nadanym temu pojęciu m.in. przez A.M. Świątkowskiego, *Indywidualne prawo pracy*, Gdańsk–Kraków 2001, przy czym podkreślić należy, że pojęcie to stosowane było już przez doktrynę prawa pracy okresu II Rzeczypospolitej Polskiej; por. A. Raczynski, *Polskie prawo pracy*, Warszawa 1930, s. 307 i n. oraz Z. Fenichel, *Prawo pracy*. Komentarz. Przepisy związkowe. Orzecznictwo – okólniki, Kraków–Warszawa 1939, s. 3, który dzieli fragment komentarza poświęconego umownemu prawu pracy, na części dotyczące indywidualnego i zbiorowego prawa pracy; współcześnie por. także B.M. Ćwiertniak, *Z zagadnień definiowania „prawa pracy” i jego działów – uwagi na tle definiowania „zbiorowego prawa pracy”*, w: B.M. Ćwiertniak (red.), *Prawo pracy. Zabezpieczenie społeczne (z aktualnych zagadnień)*, Opole 2001, s. 219 i n., przy czym – jak słusznie podkreśla L. Florek, w: L. Florek (red.), *Indywidualne a zbiorowe prawo pracy*, Warszawa 2007, s. 18, oba działy prawa pracy, tak indywidualne, jak i zbiorowe, nie są do końca rozdzielne i często się przenikają.

jego stron. Podstawowym obowiązkiem pracownika jest praca, a pracodawcy wypłata wynagrodzenia.

Praca jako zjawisko społeczne o doniosłości prawnej podlega ochronie konstytucyjnej. Uregulowana ona została w art. 24 Konstytucji RP, który ze względu na swoją treść oraz miejsce w systematyce Konstytucji RP, wyraża jedną z zasad ustroju Rzeczypospolitej Polskiej, a tym samym wskazuje szczególną rolę, jaką pełni w regulowanych prawnie relacjach społecznych². Wskazany przepis Konstytucji RP ma także na celu zapewnienie szczególnej ochrony pracy i w tym znaczeniu jest traktowany jako klauzula generalna, pozwalająca na budowanie różnych modeli ochrony pracy³. Treścią przepisu jest ustanowienie obowiązku ochrony pracy przez władze państwowe, a jednocześnie określenie ich kompetencji do wykonywania nadzoru nad warunkami pracy⁴, co należy odczytać także w ten sposób, że państwo ma w tym zakresie obowiązek działania. Konstytucja RP nie przesądza jednoznacznie o treści pojęcia „praca”. W doktrynie prawa konstytucyjnego wskazuje się, że dyspozycją komentowanego przepisu objęta jest każda praca, a zatem nie tylko praca pracowników, zleceniobiorców, samozatrudnionych, praca w gospodarstwie rolnym, świadczona nie tylko odpłatnie, ale także pod tytułem darmym⁵, lecz również praca wykonywana przez pracodawców i przedsiębiorców niebędących pracodawcami⁶. W tym ujęciu omawiana norma konstytucyjna „(...) wytycza także granice realizacji swobody działalności gospodarczej, jak i własności, stanowiąc swoiste dopełnienie zasady społecznej gospodarki rynkowej”⁷. Mimo że pojęcia pracy nie należy ograniczać do pracy wykonywanej przez pracowników w rozumieniu Kodeksu pracy, to nie ulega wątpliwości, że do niej się także ono odnosi⁸.

² L. Garlicki, Artykuł 24, w: L. Garlicki (red.), Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, Warszawa 2007, t. 5, s. 2. Por. także L. Florek, Konstytucyjne podstawy indywidualnego prawa pracy, w: M. Wyrzykowski (red.), Konstytucyjne podstawy systemu prawa, Warszawa 2001, s. 78 i n.

³ Tak A. Sobczyk, D. Buch, w: M. Safian, L. Bosek (red.), Konstytucja RP, t. I. Komentarz do art. 1–86, Warszawa 2016, s. 645–646.

⁴ Tak L. Garlicki, w: L. Garlicki (red.), Konstytucja, t. 5, s. 2.

⁵ T. Wyka, w: J. Stelina, A. Wypych-Żywicka (red.), Księga jubileuszowa poświęcona prof. Urszuli Jackowiak, Konstytucyjne prawo każdego do bezpiecznych i higienicznych warunków pracy, a zatrudnienie na innej podstawie niż stosunek pracy oraz praca na własny rachunek – uwagi *de lege ferenda*, GSP 2007, t. XVII, s. 334.

⁶ Tak A. Sobczyk, D. Buch, w: M. Safian, L. Bosek (red.), Konstytucja RP, t. I. Komentarz do art. 1–86, Warszawa 2016, s. 646–647.

⁷ A. Sobczyk, Prawo pracy w świetle konstytucji RP, t. I. Teoria publicznego i prywatnego indywidualnego prawa pracy, Warszawa 2013, t. 1, s. 49. W zakresie kształtu i funkcji prawa pracy w gospodarce rynkowej por. H. Szurgacz, Polskie prawo pracy po upadku socjalizmu. Kilka uwag o kierunkach rozwoju, w: J. Stelina, A. Wypych-Żywicka (red.), GSP 2007, t. XVII, s. 245 i n.

⁸ T. Liszcz, Praca i kapitał w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, Studia Lublinensia 2014, Nr 22, s. 254, uważa, że nie ma podstaw do szerokiego pojmowania pracy w świetle Konstytucji, gdyż jak twierdzi „(...) że ze sformułowania zd. 2 art. 24 oraz innych jej postanowień, w których

Tym samym normy regulujące stosunki pracy podlegają każdorazowo ocenie z konstytucyjnego punktu widzenia.

W publikacji zawarto uwagi dotyczące podstawowych okresów związanych z kształtowaniem się polskiego ustawodawstwa prawa pracy. Poczynione one zostały dla wykazania, iż obowiązujący od 1975 r. Kodeks pracy reguluje stosunki pracy w sposób zasadniczo nieodbiegający od modeli stosowanych w tej dziedzinie prawa w ujęciu historycznym. Konstatacja ta ma zasadnicze znaczenie dla ustalenia charakteru stosunku pracy i tym samym wyznaczenia zakresu pojęcia „odpowiedzialność”, a także pojęcia „odpowiedzialność odszkodowawcza” w prawie pracy. Na rozróżnienie tych pojęć zwraca się uwagę w doktrynie prawa pracy⁹, ale nadal – jak się wydaje – w sposób niewystarczający.

Instytucja odpowiedzialności odszkodowawczej pracodawcy budzi wciąż istotne kontrowersje zarówno w doktrynie i orzecznictwie prawa pracy. Dotyczą one zarówno zakresu tego pojęcia¹⁰, jak i przesłanek i podstaw odpowiedzialności¹¹, a także możliwości odpowiedniego stosowania w tym zakresie przepisów Kodeksu cywilnego¹².

mowa o warunkach pracy, wynagrodzeniu za pracę, dniach wolnych od pracy wynika (...) jednoznacznie, że chodzi o pracę „najemną”.

⁹ W. Piotrowski, Prawo do odszkodowania w świetle norm kodeksu pracy o Konstytucji RP, w: Z. Góral (red.), Z zagadnień współczesnego prawa pracy. Księga jubileuszowa Profesora Henryka Lewandowskiego, Warszawa 2009, s. 401 i n.

¹⁰ Por. np. T. Liszcz, Odpowiedzialność odszkodowawcza pracodawcy wobec pracownika – cz. 1, PiZS 2008, Nr 12, s. 2–3, która nie uznaje za przypadki odpowiedzialności odszkodowawczej pracodawcy odszkodowania przewidzianego w art. 361 § 1, art. 632 § 2, art. 1012 § 3, art. 201 § 1 KP, uznając je za inne, nieodszkodowawcze świadczenia pracodawcy (rekompensata, odprawa, świadczenie wzajemne za powstrzymanie się od działalności konkurencyjnej).

¹¹ Podstawy te są rozmaicie rozumiane i dowolnie określane; por. np. J. Iwulski, Odpowiedzialność pracodawcy za szkody wyrządzone pracownikowi, cz. 1, MoP 1994, Nr 8, s. 231, gdzie przyjmuje, że odpowiedzialność ta „jest odpowiedzialnością na zasadzie winy (np. odpowiedzialność na zasadach kodeksu cywilnego tam gdzie jest ona na niej oparta), odpowiedzialnością za bezprawne zachowanie (niezależnie od winy – np. sankcje na wypadek rozwiązania umowy o pracę z naruszeniem przepisów) oraz odpowiedzialnością uzależnioną tylko od negatywnego osądu prawnego (podkr. aut.)”.

¹² Por. np. Z. Salwa, Stosunek kodeksu pracy do prawa cywilnego, w: Kodeks pracy w praktyce, Studia i Materiały IPiSS, Warszawa 1976, Nr 17, s. 136 i n.; B. Ćwiertniak, Z teoretycznych zagadnień skodyfikowanego prawa pracy, w: Z problematyki prawa pracy i polityki społecznej, t. I, ZN UŚL, Katowice 1977, Nr 144, s. 38–44; K. Roszewska, Klauzula niesprzeczności przepisów Kodeksu cywilnego z zasadami prawa pracy w odesłaniu z art. 300 KP, PiZS 2004, Nr 6, s. 24; *taż*, Stosowanie przepisów Kodeksu cywilnego do stosunków pracy, Warszawa 2005; *taż*, Skutki sprzeczności przepisów Kodeksu cywilnego z zasadami prawa pracy, PiZS 2005, Nr 2, s. 20; S. Driżniński, Brak regulacji w prawie pracy jako jedna z przesłanek stosowania Kodeksu cywilnego – kilka refleksji ogólnych, PiZS 2006, Nr 12, s. 12; B. Bury, Odpowiednie stosowanie w prawie pracy wybranych przepisów z księgi III KC, MoPr 2007, Nr 5, s. 230; por. także uwagi dotyczące wykładni art. 300 KP pod kątem „szerokości” zakresu odniesienia M. Rylski, Weksel między stronami stosunku pracy, Warszawa 2015, s. 85 i n.

Jak zauważa *L. Florek*, „prawo pracy nie określa w sposób całościowy ani jednolity roszczeń pracownika w razie naruszenia jego uprawnień. Regulacja prawna w tym zakresie ma charakter zróżnicowany i niepełny”¹³, stąd „(...) za pozytywne należy uznać poszukiwanie takich roszczeń na gruncie prawa cywilnego”¹⁴. Dotyczy to w szczególności roszczeń odszkodowawczych pracodawcy.

Niektórzy przedstawiciele doktryny przyjmują nawet, że: „(...) odpowiedzialność odszkodowawcza (majątkowa) pracodawcy wobec pracownika, w przeciwieństwie do odpowiedzialności odszkodowawczej pracownika (...) nie jest instytucją prawną i nie została kompleksowo uregulowana w przepisach prawa pracy”¹⁵. Tak daleko posunięty pogląd jak ten daje się tłumaczyć jedynie wskazywanymi niekiedy przez doktrynę niedostatkami rozwiązań Kodeksu pracy. Zwraca się na to uwagę dosyć powszechnie, wskazując że Kodeks pracy, zwłaszcza odnośnie do odpowiedzialności odszkodowawczej pracodawcy, nie wypracował w tym zakresie żadnych generalnych rozwiązań¹⁶. Poza tym rozważając zagadnienie odpowiedzialności odszkodowawczej pracodawcy wobec pracownika należy mieć na względzie nie tylko ochronę interesów pracownika, ale także interes pracodawcy¹⁷.

Odpowiedzialność odszkodowawcza pracodawcy wobec pracownika nie doczekała się dotychczas kompleksowego monograficznego opracowania. Przyczynę takiego stanu rzeczy wiąże się w literaturze ze skomplikowaniem i wieloaspektowością tego zagadnienia. Jak się podkreśla: „(...) czynnika różnicującego odpowiedzialność zakładu pracy można (...) upatrywać w statusie prawnym osoby poszkodowanej („własny” pracownik, inny pracownik, osoba która nie jest w ogóle pracownikiem), ale także, że: „(...) czynnikiem dyferencjacji może być (...) rodzaj wyrządzonej szkody”¹⁸.

W literaturze spotyka się natomiast opracowania poszczególnych kwestii dotyczących tego zagadnienia (np. odpowiedzialność pracodawcy z tytułu wadliwego rozwiązania umowy o pracę tak w trybie wypowiedzenia, jak i bez wypowiedzenia, z tytułu dyskryminacji, nierównego traktowania, mobbingu, a także wypadków przy pracy, nie-

¹³ *L. Florek*, *Ochrona praw i interesów pracownika*, Warszawa 1990, s. 90–91.

¹⁴ Tamże, s. 93.

¹⁵ *T. Liszcz*, *Odpowiedzialność odszkodowawcza pracodawcy wobec pracownika – cz. 1*, PiZS 2008, Nr 12, s. 2.

¹⁶ *M. Raczkowski*, *Kilka uwag o cywilnej odpowiedzialności pracodawcy*, PiZS 2009, Nr 4, s. 2 i n.

¹⁷ Por. np. *A. Sobczyk*, *Uwagi na temat praw pracodawców w polskim prawie pracy*, w: *A. Świątkowski* (red.), *Studia z zakresu prawa pracy i polityki społecznej*, Uniwersytet Jagielloński, Kraków 1995, s. 8 i n.; *L. Pisarczyk*, *Aksjologiczne i prawne uwarunkowania ryzyka pracodawcy w stosunku pracy*, PiP 2004, Nr 12, s. 60 i n.; *M. Latos-Milkowska*, *Ochrona interesu pracodawcy*, Warszawa 2013.

¹⁸ *G. Bieniek*, *Odpowiedzialność zakładu pracy za rzeczy pracownika*, PiZS 1978, Nr 12, s. 50.

wydania świadectwa pracy lub wydania wadliwego świadectwa pracy, czy zakazu konkurencji itp.)¹⁹.

Zamysłem autorki jest przedstawienie tytułowego zagadnienia w zakresie regulowanym przepisami polskiego prawa pracy, w tym w szczególności Kodeksu pracy, a także Kodeksu cywilnego stosowanego w stosunkach pracy na podstawie generalnego systemowego odesłania stopnia drugiego z art. 300 KP²⁰.

¹⁹ Por. np. A. *Walas*, Prawo wypowiedzenia umowy o pracę, Kraków 1961; W. *Piotrowski*, Roszczenia pracownika z tytułu bezprawnego pozbawienia go miejsca pracy, Warszawa 1966; *tenże*, Roszczenia pracownika z tytułu niezgodnego z prawem rozwiązania stosunku pracy w kodeksie pracy, PiP 1974, Nr 10; *tenże*, Charakter sankcji wadliwego rozwiązania umowy o pracę, PiP 1975, Nr 12; W. *Masewicz*, Rozwiązanie umowy o pracę bez wypowiedzenia, Warszawa 1969; W. *Sanetra*, Wina w odpowiedzialności pracowniczej, Warszawa–Wrocław 1975; T. *Zieliński*, Skutki prawne wadliwego rozwiązania umowy o pracę, Studia i Materiały IPiSS 1976, z. 17; T. *Liszczycki*, Sankcje prawne wadliwego rozwiązania stosunku pracy przez podmiot zatrudniający, NP 1976, Nr 2; I. *Jędrasik-Jankowska*, Ubezpieczenie wypadkowe i chorobowe, Warszawa 2002; Ł. *Pisarczyk*, Odszkodowanie z tytułu wadliwego wypowiedzenia lub rozwiązania umowy o pracę przez pracodawcę, PiZS 2002, Nr 8; W. *Sanetra*, Nowa filozofia wypadkowa, Przegląd Ubezpieczeń Społecznych i Zdrowotnych 2002, Nr 11, s. 2; *tenże*, O założeniach nowego systemu świadczeń z tytułu wypadku przy pracy i chorób zawodowych, PiZS 2003, Nr 3; M. *Gersdorf*, Odpowiedzialność cywilnoprawna pracodawcy za wypadki przy pracy, PiZS 2003, Nr 6; E. *Hofmańska*, Odszkodowanie za przedmioty utracone lub uszkodzone w związku z wypadkiem przy pracy, PiZS 2003, Nr 3; J. *Jończyk*, Ubezpieczenie wypadkowe, PiP 2003, Nr 6; R. *Póździk*, Odszkodowanie, zadośćuczynienie za mobbingu w miejscu pracy, PS 2004, Nr 5; M. *Tomaszewska*, Roszczenia z tytułu wydania niewłaściwego świadectwa pracy, GSP 2005, Nr 4; D. *Dörre-Kolasa*, Zbieg środków ochronnych przed molestowaniem, molestowaniem seksualnym i mobbingiem, s. 12; M. *Wałachowska*, Zadośćuczynienie pieniężne za doznaną krzywdę, Toruń 2007; Ł. *Pisarczyk*, Odpowiedzialność pracodawcy za szkodę spowodowaną wypadkiem przy pracy, Studia Juridica 2007, Nr XLVII; P. *Wąż*, Prawne konsekwencje wadliwego rozwiązania umowy o pracę przez pracodawcę, MoPr 2007, Nr 11; Ł. *Pisarczyk*, Ryzyko pracodawcy, Warszawa 2008, s. 345; W. *Witoszko*, Odpowiedzialność pracodawcy w razie dochodzenia uzupełniających roszczeń cywilnoprawnych z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej, PiZS 2008, Nr 11; K. *Ślebzak*, Uzupełniająca odpowiedzialność pracodawcy z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, PiZS 2009, Nr 11; M. *Raczkowski*, Kilka uwag o cywilnej odpowiedzialności odszkodowawczej pracodawcy, PiZS 2009, Nr 4; R. *Sadlik*, Odpowiedzialność pracodawcy wobec ZUS za wydanie wadliwego świadectwa pracy, MoP 2011, Nr 3; E. *Maniewska*, Obowiązki informacyjne pracodawcy wobec pracownika w umownym stosunku pracy, Warszawa 2013; W. *Basiewicz*, Dopuszczalność dochodzenia przez pracownika roszczeń od pracodawcy za szkody powstałe w związku z wypadkiem przy pracy, R. Pr. 2013, Nr 135. Por. m.in. wyr. SN z 5.7.2005 r., I PK 293/04, Legalis; wyr. SN z 2.2.2006 r., I UK 301/05, OSNP 2007, Nr 1–2, poz. 29; wyr. SN z 7.1.2010 r., II PK 132/09, Legalis; wyr. SN z 22.4.2015 r., II PK 170/14, Legalis; E. *Maniewska*, Jeszcze o odpowiedzialności cywilnoprawnej pracodawcy za wypadki przy pracy, PiZS 2011, Nr 12, s. 21.

²⁰ O odesłaniu systemowym można mówić wówczas, gdy jakiś przepis odsyła do innych przepisów prawnych. Jeśli ponadto przepis odsyłający określa zakresy stosowania przepisów odniesienia lub nakazuje ich odpowiednie stosowanie to mamy do czynienia z przepisem drugiego stopnia;

Nie wdając się w szczegółowe rozważania dotyczące art. 300 KP i odsyłając do literatury²¹ warto jednak – wobec faktu, że w zakresie zagadnień omawianych w monografii będzie istniała konieczność znaczącego sięgania do tego przepisu – poczynić kilka uwag natury ogólniejszej. Zgodnie z tym przepisem, stosowanie norm Kodeksu cywilnego jest możliwe jedynie wówczas, gdy prawo pracy nie reguluje danej kwestii (luka w prawie), a nie dlatego że „(...) przepisy prawa cywilnego dałyby lepsze rezultaty, czy trafniejsze rozstrzygnięcie danej kwestii niż istniejące w prawie pracy regulacje (luka aksjologiczna)”²².

Stosowanie posiłkowe przepisów Kodeksu cywilnego w praktyce nie zawsze jest oczywiste, albowiem częstokroć mamy do czynienia z sytuacją, w której dana kwestia została w prawie pracy w jakiś sposób uregulowana i wymaga oceny czy mamy do czynienia z regulacją wyczerpującą, czy też z regulacją, do której można posiłkowo stosować przepisy Kodeksu cywilnego. Z takimi sytuacjami mamy najczęściej do czynienia zwłaszcza odnośnie do odpowiedzialności odszkodowawczej pracodawcy za szkody wyrządzone pracownikowi.

Warunkiem stosowania przepisów Kodeksu cywilnego jest to, aby regulacje te nie były sprzeczne z zasadami prawa pracy²³, zarówno wyrażonymi wprost w Kodeksie pracy, jak i wyinterpretowanymi z norm prawa pracy.

Podkreślenia wymaga, iż opracowanie odwołuje się wyłącznie do dorobku rodzimej literatury i orzecznictwa, natomiast pomija uwagi odnoszące się do prawa obcego. Co prawda, omawiana instytucja nie ma charakteru autonomicznego i jest powszechnie stosowana w ustawodawstwie obcym (albo jako instytucja prawa pracy albo prawa cywilnego), ale – w opinii autorki – ujęcie komparatystyczne nie wpłynie ostatecznie na przyjęte w pracy rozwiązania tak natury ogólnej, jak i szczegółowej.

maj 2017 r.

Dr Małgorzata Barzycka-Banaszczyk

por. J. Wróblewski, w: W. Lang, J. Wróblewski, S. Zawadzki, Teoria państwa i prawa, Warszawa 1979, s. 319.

²¹ Por. T. Zieliński, Prawo pracy. Zarys systemu, cz. 1 – ogólna, Warszawa–Kraków 1986, s. 142 i n.; K. Roszewska, Stosowanie przepisów Kodeksu cywilnego do stosunków pracy, Warszawa 2005; B. Bury, Odpowiednie stosowanie w prawie pracy wybranych przepisów księgi III kodeksu cywilnego, MoPr 2007, Nr 5; S. Driczinski, Stosowanie przepisów prawa cywilnego w prawie pracy – kilka uwag de lege lata i de lege ferenda, MoPr 2007, Nr 9.

²² M. Rylski, Weksel między stronami stosunku pracy, Warszawa 2015, s. 86.

²³ Na temat zasad prawa pracy m.in. Z. Salwa, Podstawowe zasady prawa pracy (zagadnienia metodologiczne), ZNIBPS 1982; B. Cwiertniak, Zagadnienia systematyzacji zasad prawa pracy. Z problematyki prawa pracy i polityki socjalnej, t. 5, Katowice 1982; T. Zieliński, Zasady prawa pracy w nowym systemie ustrojowym, PiP 2001, Nr 12.

Wykaz skrótów

1. Źródła prawa

KC	ustawa z 23.4. 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r. poz. 459)
KK	ustawa z 6.6.1997 r. – Kodeks karny (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 1137 ze zm.)
Konstytucja RP	ustawa z 2.4.1997 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
KP	ustawa z 26.6.1974 r. – Kodeks pracy (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 1666 ze zm.)
KPC	ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 1822 ze zm.)
SysUbSpołU	ustawa z 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 963 ze zm.)
ZwZawU	ustawa z 23.5.1991 r. o związkach zawodowych (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r. poz. 1881)

2. Organy i instytucje

SA	Sąd Apelacyjny
SN	Sąd Najwyższy
SO	Sąd Okręgowy
SR	Sąd Rejonowy
TK	Trybunał Konstytucyjny
TS	Trybunał Sprawiedliwości

3. Publikatory i czasopisma

Dz.U.	Dziennik Ustaw
Dz.Urz.	Dziennik Urzędowy
GSP	Gdańskie Studia Prawnicze. Przegląd Orzecznictwa
KPP	Kwartalnik Prawa Prywatnego
MoP	Monitor Prawniczy
MoPr	Monitor Prawa Pracy
NP	Nowe Prawo

Wykaz skrótów

OTK-A	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego – Seria A
OTK-B	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego – Seria B
OSA	Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSNCP	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna
OSP	Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPika	Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażo- wych
Pal.	Palestra
PiP	Państwo i Prawo
PPH	Przegląd Prawa Handlowego
PN UŚl.	Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego. Prawo Pracy
Prok. i Pr.	Prokuratura i Prawo
Pr. Sp.	Prawo Spółek
Prz.Ubezp.	Przegląd Ubezpieczeń Społecznych i Gospodar- czych
PS	Przegląd Sądowy
PUG	Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
Rej.	Rejent
RPEiS	Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
R. Pr.	Radca Prawny
Sł. Prac.	Służba Pracownicza
Wok.	Wokanda
Zb. Orz.	Zbiór Orzeczeń
ZNUJ	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego
ZN UMK	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Koper- nika
ZN UŚl.	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Śląskiego

4. Inne skróty

art.	artykuł
cz.	część
dot.	dotyczy
itp.	i temu podobny (-e)
lit.	litera
m.in.	między innymi
MPiPS	Minister Pracy i Polityki Społecznej
n.	następny (-a, -e)
np.	na przykład

Wykaz skrótów

Nr	numer
pkt	punkt
por.	porównaj
post.	postanowienie
poz.	pozycja
r.	rok
red.	redakcja, redaktor
rozp.	rozporządzenie
s.	strona (-y)
SC	Studia Cywilistyczne
t.	tom
tekst jedn.	tekst jednolity
tj.	to jest
tzw.	tak zwany (-a, -e)
uchw.	uchwała
ust.	ustęp
w zw. z	w związku z
wyr.	wyrok
zd.	zdanie
ze zm.	ze zmianami
zob.	zobacz